

NYÁRY PÁL:

**A KRAKKÓI EGYETEM ÉS MAGYAR DIÁKJAI
A XIV–XVI. SZÁZADBAN¹**

A szöveget és annak digitalizálását ellenőrizte: Gazda István

Az egykori egyetemi épületek a vészterhes századok folyamán elenyésztek, elpusztultak, úgyhogy a XV. századból való régi, eredeti épület művészi építésére ma már csak az úgynevezett „Collegium maius” emlékeztet, amelyet később a világhírű, több mint 500 ezer könyvet és mintegy 6000 nagybecsű kéziratot tartalmazó Jagello-féle könyvtár számára alakítottak át. Itt, ebben a gyönyörű, mesés könyvtárban – amelynek csak a 750 ezer kötettel rendelkező varsói egyetemi könyvtár nagyobb Lengyelországban – őrzik többek között a Codex picturatus, Krakkó városának régi céh- és kereskedelmi szabályait tartalmazó, művészi díszfestményekkel ékesített remekét és Twardowskinak, a lengyel Faustnak rendkívül érdekes, pergamen könyvét, amelynek egyik lapján még ma is élesen kivehető az ördög tüzes karmainak fekete lenyomata, amelyekkel a varázsló könyvét hajdan megragadta. (...)

Az ősi egyetem falai között közben egyre több és több magyar diák fordult meg. A Jagello Egyetem régi épületének, a mai krakkói univerzitás könyvtárának ódon udvarán még most is látható a Magyar Történelmi Társulat által elhelyezett díszes emléktábla, amelyen Magyarország őszinte köszönetet mond a lengyel egyetemnek, hogy a XIV. és XVI. század folyamán mintegy négyezer magyar diáknak nyújtott meghitt hajlékot.

Gondos feljegyzések tanúsítják, hogy a XV. században nem kevesebb mint 8500 diák tanult Krakkóban, akiknek a 44%-a idegen országbeli volt. Az 1493–1506 közötti időben a krakkói egyetemre 4180 tanuló iratkozott be, akik közül 750 magyar volt. Ez a szám kerekén 18%-ot tett ki. Ezek közül 256 magyar diák tagja volt a Bursa Hungarorumnak is. Később ez a szám a vészterhes idők folyamán észrevehetően csökkent. Schrauf Károly levéltárnok kutatásai szerint ugyanis a 2615 tanuló közül 390 volt magyar, s ezekből csak 147 lakott a bursában. Ugyancsak ő állapította meg, hogy az első, 1493-tól 1506-ig terjedő időszakban minden félévben átlag 28 magyar diák iratkozott be az egyetemre, míg az 1507-től 1515-ig terjedő években csak 22 magyar ifjú vetette fel magát a krakkói főiskolára. Még erősebben csökkent a magyar diákok száma az 1516–1525-ig terjedő évtizedben, amikor 20 félév alatt összesen 308 magyar tanuló nevét találhatjuk meg az egyetemi anyakönyvekben bejegyezve s ezek közül is csupán 139 lakott a Bursa Hungarorumban. 1526-tól 1539-ig a 2272 diák közül 138 volt magyar származású, míg 1540-től 1550-ig összesen csak 36 magyar ifjú tanult Krakkóban az 1885 idegen nemzetiségű diák között.

Érdekes még megemlítenem, hogy a távoli Erdélyország fiai szintén igen szívesen keresték fel az ősi lengyel főiskolát, amelyet az egyetemi bejegyzések tanúsága szerint különösen az 1406-tól 1539-ig terjedő időszakban látogattak szorgalmasan az erdélyi diákok.

---

¹ Forrás: Nyáry Pál: A krakkói egyetem és magyar diákjai a XIV–XVI. században. Művelődéstörténeti tanulmány. Bp., 1942. pp. 21–30.

Schrauf Károly udvari levéltárnok pontos kimutatása szerint a Bursa Hungarorumnak 1493-tól 1508-ig volt a legtöbb lakója, amikor is a számuk kereken 350 főre rúgott. Sok lakója volt azonban 1509 és 1514 között is, amikor a számuk elérte a 135 főt. 1517 és 1519 között csak 45-en kívántak a Bursában lakni, 1538-tól kezdve egészen 1558-ig pedig a számuk a 10-et sem érte el.

A tanulni vágyó magyar fiatalság száma – mint az előbb elmondottakból is láthattuk – az 1490-es években már annyira megnövekedett, hogy a régi egyetemi szabályoknak megfelelően külön, saját testületet alkottak a főiskola egyik épületében, s közös kápolnájuk is volt: a Capella Hungarorum ad S. Franciscum. Ezt az ulica Brackán álló Bursa Hungarorumot állítólag még Jan Długosz historikus, krakkói kanonok, a királyi gyermekek nevelője, a nagy magyarbarát egyházférfiú alapította a XV. században. A bursa felvételi könyvei egyébként pontosan feltüntetik, melyik magyar városból vagy községből hány tanuló ifjú volt tagja a Bursa Hungarorumnak is. Így tudjuk meg, hogy Szegedről 31, Pest városából pedig nem kevesebb, mint 25 magyar ifjú ment a krakkói főiskolára tanulni. Budáról 17, Nagyváradról 15, Kassáról 12, Tordáról 12, Désről 10, Temesvárról 9, Debrecenből 8, Újlakról 8, Ceglédre 7, Esztergomból 7, Szikszórol 7, Nagybányáról 6, Túrról 6, Kecskemétről 3, Eperjesről pedig 2 diák vetette fel magát a Bursa Hungarorum lakóinak a jegyzékébe. Magyar diákok voltak azonban a jegyzetek szerint Abrudbányáról, Bényéről, Beregszászról, Boldogasszonyfalváról, Csépáról, Déváról, Egerből, Gyöngyösről, Gyuláról, Hagymásról, Hetényből, Karácsondról, Késmárkról, Kolozsvárról, Kósdról, Körmendről, Lippáról, Losoncról, Miskolcra, Munkácsra, Nagyszebenből, Patáról, Pécsről, Péteriből, Prásmáról, Rimaszombatból, Sasvárról, Segesvárról, Szatmárnémetiből, Szentgálról, Szolnokra, Tordáról, Ungvárról, Vácról és Vasvárról is a krakkói Bursa Hungarorumban. Sok tanuló iratkozott be Selmezbányáról, Körmöcbányáról, Szolnokra, Besztercebányáról és Bátfáról is, ezek közül azonban egy sem volt lakója a bursának s csak mint bejáró diákok hallgatták az egyetemi előadásokat.

Ezt a barátságos, meghitt magyar internátust, amely csak 1558-ban szűnt meg hosszas huzavona után véglegesen a teljes elnéptelenedés miatt, igen sok kedvezményben részesítették a lengyel uralkodók is. Krakkó koronás urai valóban minden időben bőkezűen juttattak a magyar diákoknak kiváltságokat, pénzt és élelmet egyaránt. Többek között feljegyzés maradt arról is, hogy János Albert, Lengyelország Magna Chartájának kibocsátója a híres wieliczki sóbányából – amelyhez IV. Béla királyunk istenfélő leányának, Szent Kingának, Szemeremes Boleszlav lengyel király hitvesének ismeretes szép legendája is fűződik – nyolc mázsa sót, I. Zsigmond, az oroszok legyőzője pedig Korláthkőy Ozvát magyar követ és Váradi Benedek senior közbenjárására 1507-ben tíz mázsa sót ajándékozott számukra évenként, ami igen tekintélyes adománynak számított ezekben a századokban. Mindezekért Zsigmond királynak csak az volt a kikötése, hogy a magyar diákok ünnepnapokon mise alatt a „Gaude Dei Genitrix” kezdetű dalt tartottak elénekelni a király lelki üdvéért.

A krakkói magyar internátusnak 1493-tól 1507-ig, az eltelt tizennégy esztendő alatt nem kevesebb mint 341 magyar tagja volt, s közülük 209 baccalaureatusi és 41 magisteri vizsgát tett le sikeresen. Érdekes megemlíteni, hogy a magyarok közt nyolc kanonok, két főesperes, tizenhét áldozópap, továbbá egy-egy sacerdos, plébános, rektor és klerikus is akadt. Ez azonban egyáltalán nem meglepő, mert a rendelkezésünkre álló adatokból megállapíthatjuk, hogy a hittudományt hallgató magyar ifjak, amikor elérték a kellő kort, Krakkóban szenteltették fel magukat. Voltak azonban olyanok is, akik mint felszentelt papok jöttek az egyetemre, hogy ott még alaposabban kiképeztessék magukat. Csáky Mihály például „discipulus Episcopi Albensis in Transsylvania” szöveggel iratott be a krakkói regestrumokban.

Az alma mater anyakönyvi bejegyzései szerencsére a Bursa Hungarorum seniorainak és tanácsosainak a neveit is megörökítették számunkra. Ebből a felsorolásból tudjuk meg, hogy

1493-tól egészen 1557-ig bezárólag 56 seniora és 47 tanácsnoka volt a krakkói bursának, akik közül Váradi Benedek gálszécsi plébános, Szentpétery Péter, Zalai Mihály és Nagymihályi András több ízben is viselték a seniori méltóságot. A rendelkezésre álló adatok szerint egyébként Telegdi Miklós, Karancsi György és Szász István mint seniorok, Szentgáli Mihály, Nádasdy Bertalan és Horváth Mátyás pedig mint tanácsnokok különösen sok érdemet szereztek e tisztségeikben.

A bursán kívül lakókról már sajnos csak igen keveset tudunk. Az 'Album studiosorum Universitatis Cracoviensis' című munka csak csekély számú adatot tartalmaz a magyar diákokról. A szűkszavú bejegyzések alapján Albertus Petri de Callo, Gregorius Mathie de Coluschar, Albertus Andrea Craday de Scharos, Ambrosius Nicolai de Bessenyei stb. volt bejáró tanulója a krakkói főiskolának. A krakkói egyetemen tanult az 1494–1529-es években Bajnay István, Galgóczy Miklós, Jablonczy János, Korlátkőy Ozsvát, Nyitray Lukács, Martonossy István, Sasváry Péter, Széplaky Balázs, Zerdahelyi Imre és Zerdahelyi Péter is, akik valamennyien Nyitra vármegye területéről érkeztek az ősi lengyel városba.

A Bursa Hungarorumnak természetesen az eredeti szabályok szerint csak magyar származású diákok lehettek a lakói, mégis tudunk kivételekről is. Így az egyetemi anyakönyvi feljegyzések szerint tagja volt a Bursa Hungarorumnak a külföldi honosságú Hirspergensis Vencel, Kazimir János, Hadus János, Alemanus Lajos, Grázi Vilmos és Leopold Stanislaw, akik közül az első kettő seniora is volt egy ideig a bursának.

Magyarország és Erdély, különösen pedig a szomszédos Felvidék legelőkelőbb, legtekintélyesebb főrangú és nemesi családjainak fiai szinte kivétel nélkül Krakkóban tanultak magasabb tudományokat. Így a krakkói egyetem régi tanulóinak díszes névsorában megtalálható – hogy csak a legnevezetesebbeket említsem – a Bánffy, Bessenyei, Csáky, Csontos, Czobor, Dengeleghy, Dobó, homonnai Drugeth, Gosztonyi, Gyulay, Korlátkőy, leleszi Nádasdy, inárcsi Nagy, bedeghi Nyáry, Ozoray, Paksy, Pázmány, Széchy, Szobry, Ujhelyi, Újlaki, Várday, Verbőczy, Zerdahelyi familia egy-egy reményteljes ifjú hajtása.

A krakkói egyetem nevezetes magyar diákja volt hosszabb-rövidebb ideig Csáky Mihály gyulafehérvári kanonok, Szapolyai János király rendíthetetlen híve, főkancellárja és titkára; Dévai Bíró Mátyás, a híres reformátor, Luther és Melancton nagy barátja, az időmértékes verselés első magyar kísérletezője; Dengeleghy Péter nagyenyedi lelkész és professzor, a 'Rövid Anathomia' című jeles mű szerzője; Eck (Eckius) Bálint mester, esztergomi és bártfai tanár, Thurzó Orsolya grófkisasszony nevelője, akinek nem egy nagysikerű nyomtatványa látott napvilágot Krakkó városában; Erdősi Sylvester János sárvári prédikátor, az Újtestamentum fordítója, az első magyar nyelvtan szerzője, aki az ősi lengyel koronázó városban írta nagybecsű magyar értelmezéseit Hegendorf Krisztoforusz latin grammatikájához, mely a legrégibb magyar nyelven írt nyomtatvány volt; Gálszécsi István, az első magyar protestáns énekeskönyv érdemes írója; Gregoriancz Pál zágrábi püspök, kalocsai érsek, I. Ferdinánd császár híres itáliai és pápai követe, a „Quadripartitum” egyik szerkesztője; Kálmáncsehi Sánta Márton gyulafehérvári kanonok, a magyarországi kálvinizmus neves hirdetője; Kolosváry János csanádi püspök, a tridenti zsinat választott követe; Komjáti Benedek, a Perényi-család kedvelt nevelője, aki 1533-ban az első magyar nyelvű nyomtatott könyvet adta ki Krakkóban; Marcus János Gergely, aki 'De vera gloria' című költői művének megírásával szerzett érdemet; Nyújtódi András, a Szentírás buzgó fordítója; Paksy Mihály, a hitújítás lelkes harcosa; Szegedi Kis István hitvitázó, az új vallás rendíthetetlen híve, az unitáriusok félelmetes ellenfele; Szegedi Gergely, Ferenc-rendi szerzetes, debreceni prédikátor és zsoltáríró; Telegdi Miklós pécsi püspök, Pázmány Péter bíboros földije, az első magyar katolikus katekizmus nagynevű írója, a krakkói Bursa Hungarorum egykori seniora; Temesvári Pelbárt, a hírneves ferences barát, a régi egyházi hagyományok buzgó védelmezője, a hitetlenség és erkölcstelenség kemény ostromozója, korának kiváló egyházi szónoka és egyik legolvasottabb írója; Újlaki Ferenc, a klaszszikus

műveltségű győri püspök és helytartó, valamint a többi kiváló magyar ifjú, akik később mind büszkeségévé váltak a magyar kultúrának.

A lengyel egyetem kiváló tudós professzorai közben annyira megszerették tehetséges, szorgalmas magyar növendékeiket, hogy azok rábeszélésére legtöbbjük fel is kereste Magyarországot. Így például Marcin Król több ízben megfordult Hunyadi János kormányzó és Vitéz János esztergomi érsek fényes udvarában; Marcin Bylica budai prépost pedig, aki Mátyás király felkérésére 1467-ben megszervezte az új pozsonyi egyetemet, tevékenyen részt vett Magyarország térképészeti munkálataiban. Magyar földön járt a krakkói professzorok közül a tudós Maciej Miechowita hírneves lengyel orvos és Paweł z Krosna lengyel költő, aki magyar földön írta legszebb, legértékesebb szerzeményeit; továbbá Wojciech Novicampianus, aki egy időben Szapolyai János Zsigmond nevelője volt és Jan Długosz krakkói kanonok, a magyarbarát főpap, aki nagyszabású történelmi műveinek megírásánál szívesen felhasználta a régi magyar krónikákat is.

Így látogatták sűrűn egymás országát a régi letűnt idő derék, szorgalmas magyar diákjai és hírneves, tudós lengyel professzorai. Hiába szűnt meg az idők viszontagsága folytán 1558-ban a krakkói diákok magyar internátusa, a magyar aranyifjúság azért továbbra is szeretettel kereste fel az ősi falakat, ahol a „stuba communis” díszes erkélyén hajdan oly sokszor megjelent az utolsó Jagelló-sarj (Anna királyné, somlyói Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel király hitvese) a tudós krakkói professzorok körében, ahol még ma is Kenti Szent Jánosnak és Nagy Lajos királyunk szentéletű leányának, Hedvignek magasztos szelleme örökdik féltő gonddal a letűnt fényes múlt egyre jobban halványuló emlékei felett.